

Семенко І.В., Сорохан М.М.

Вищий державний навчальний заклад України

«Буковинський державний медичний університет»

ВЖИВАННЯ ТЕРМІНІВ - ЕПОНІМІВ В АНГЛІЙСЬКИЙ СТОМАТОЛОГІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Інтенсивний розвиток мовної термінології, яка використовується в різних спеціальностях, нових предметних областях, призводить до збільшення ролі термінології як засобу отримання та організації наукових знань.

Метою дослідження статті було провести аналіз використання термінів - епонімів у галузі стоматології, проаналізувати їх місце та роль у загальній медичній термінології.

Проблемним питанням було:

- знайти терміни - епоніми, які містять імена лікарів або вчених, які першими виявили та проаналізували їх;
- систематизувати терміни в групах;
- через призму історичного розвитку медичної термінології прослідити формування термінів - епонімів в галузі стоматології.

Стоматологія як наукове поняття походить від грецьких слів *stoma* (*stomatos* – рот + *logos* – наука, вчення), тобто, це наука, яка займається захворюваннями органів порожнини рота, зубів, щелеп та обличчя [1, р.168].

Стоматологія має дуже давню історію. Ще в 1-му тисячолітті до нашої ери стародавні етруски використовували зубні протези для жування твердої їжі. Зубні протези були досить міцними та вирізалися з відповідних зубів тварин. Лікарі древньої *Японії* видаляли зуби руками, попередньо розхитавши їх за допомогою дерев'яного долота або молоточка. Стародавні *греки* вважали, що зуби починали боліти, коли людина казала неправду. Таким чином, вони поєднували питання моралі та виховання із медициною. Стародавні *єгиптяни* вміли пломбувати зуби. А відсутні зуби замінювалися штучними, які прив'язувалися за допомогою золотого дроту до сусідніх зубів. Взагалі, стародавній Єгипет вважається батьківщиною першої зубної пасти, яка була

отримана із суміші товченої пемзи, яєчної шкаралупи, *мірри* (ароматизованої смоли, яка має антисептичні властивості) і *нопелу* від спалених нутрощів бика. Перші зубні щітки з'явилися в стародавньому Китаї приблизно в чотирнадцятому столітті. Вже в 1870 році ворсинки зубної щітки вставлялись в ручку, зроблену із кістки. А з появою нейлону його почали інтенсивно використовувати замість ворсинок. Цікавим є факт, що найдорожча зубна щітка належить співаку Міку Джаггеру. Йому її просто подарували. Зроблена вона із чистого золота і її приблизна ціна 4000 доларів. В 1929 році в Америці була створена перша електрична зубна щітка. В 1728 році французький стоматолог П'єр Фошар винайшов пластинку для вирівнювання зубів. Це була тоненька стрічка зі срібла або іншого металу, яка кріпилася до зубів за допомогою шовкової лігатури. В дев'ятнадцятому столітті винайшли техніку виготовлення штучних зубів із кераміки, а в 1890 році вперше в хірургічній стоматології почали використовувати гумові рукавички при проведенні операцій. В 1907 році з'явилася перша електрична бормашина.

Стоматологія тісно пов'язана із багатьма науками, зокрема, із мовознавством. У мовознавстві виділяється особливий розділ, який називається *ономастика* (грец. *onomastike* – «мистецтво давати імена», *onomastikos* – «відноситься до імені»), що займається вивченням власних імен. Ономастикою називається і сукупність всіх власних імен [2, с.72].

Увесь ономастикон можна поділити на шість онімних полів:

- *вітоніми* (назви об'єктів живої природи);
- *топоніми* (назви географічних об'єктів);
- *космоніми* (назви космічних об'єктів);
- *прагматоніми* (назви об'єктів, пов'язаних із матеріальною сферою діяльності людини);
- *ідеоніми* (назви об'єктів, пов'язаних із нематеріальною сферою діяльності людини);
- *ергоніми* (назви постійних або тимчасових об'єднань людей). У свою чергу, вказані поля розмежовуються на більш дрібні структурні одиниці.

Власні імена, пов'язані з людьми, називаються *антропонімами*. Наука, яка займається вивченням антропонімів – *антропоніміка* (від грец. *Anthropos* – «людина» і *онума* – «ім'я»).

При дослідженні назв стоматологічних термінів були виявлені наступні групи *антропонімів*:

Кламери: *Adams c.* Адамса кламер – модифікований загострений кламер, що використовує щічну медіальну і дистальну проксимальну підокружності зуба для фіксації; *Crozat c.* Крозета кламер – металеве кріплення знімного пристрою, припасоване до отвору.

Класифікації: *Angle's c.* Енгля класифікація – класифікація порушень змикання зубів на основі мезіодистальної (передньо - задньої) позиції зубної дуги і зубів на нижній щелепі, і зубів відносно зубної дуги на верхній щелепі.

Затискачі: *Kocher f.* Кохера затискач – міцний затискач із гострими зубцями на кінці та поперечними зубчиками на щічках.

Переломи: *Le Fort's f.* Лефора перелом – двобічний горизонтальний перелом верхньої щелепи, визначений як Лефор I, Лефор II а'; Лефор III;

Імпланти: *Bosker i.* Боскера імплантат – загальний тип імплантату на обидва боки нижньої щелепи; *Branemark i.* Бренемарка імплантат – тип поєднаного з кісткою імплантату, що складається з двоступеневої системи титанових гвинтів.

Різці: *Hutchinson's i's* Гатчінсона різці.

Методи: *Альбрехта імпрегнаційний метод* – метод пломбування корневих каналів зубів шляхом їх заповнення сумішшю формаліну, резорцину та їдкого *NAOH*, здатного до полімеризації і перетворенню в склоподібну масу. (Л.Альбрехт – німецький дантист, народився в 1910 році [1, р.10].

Трикутник: *Assézat's t., facial t.* Ассеза трикутник; *Béclard's t.* Беклара трикутник – ділянка, розміщена між заднім краєм під'язиково-язикового м'яза, заднім черевцем двочеревцевого м'яза і великим рогом під'язикової кістки; *Pinaud's t., Pirogoff's t., hypoglossohyoid t.* Піно трикутник, Пирогова трикутник, під'язиково-язиковий трикутник.

Також були виявлені назви хвороб, які походять від імен лікарів, які вперше описали їх:

Гайморит, він же синусит верхньощелепної пазухи. Даний термін походить від імені англійського хірурга і анатома Натаніеля Гаймора (1613-1685), який вперше описав повітряно-носову порожнину в товщі верхньощелепної пазухи. Цей термін позначає запалення слизової оболонки синуса. Гайморова пазуха відноситься до придаткових пазух носа – утворень у вигляді двох невеликих порожнин, що мають зв'язок з порожниною носа [1, р.41].

Насме (Nasmyth) Олександр (1789-1848), англійський лікар-стоматолог. Працював в Лондоні. Він був членом Хірургічного суспільства з 1831 р., почесним членом Королівського товариства хірургів з 1844 р., лейб-медиком і зубним лікарем короля з 1844 р. Наукові дослідження лікаря були присвячені вивченню структури, розвитку, функції і патології зубощелепного апарату. У 1839 р. він опублікував роботу «Дослідження розвитку, будови і захворювань зубів». Насмітова оболонка зуба – це тонка оболонка, що покриває емаль зуба і складається з двох шарів: первинної кутикули – тонкого гомогенного шару і вторинної кутикули, утвореної покривним епітелієм емалевого органу.

Серед досліджених стоматологічних термінів було виявлено один географічний об'єкт *топонім* (грец. *topos* – «місце, місцевість» і *опута* – «ім'я»). Сукупність топонімів утворює топонімію. Топоніміка вивчає походження, значення, а також правопис власних географічних назв [3, с.198]. Таким топонімом є слово *Марля* (перев'язувальний матеріал з рідкопереплетених волокон бавовняної нитки), яке походить від назви французького міста Марли [1, р.105].

Було виокремлено два зооніма (від дав.-гр. *ζῷον* – тварина та «*ὄνομα* – ім'я») – власна назва виду, вікостатевої групи або й окремої особи тварини [4, електронний ресурс]. До зоонімів відносяться *хейлосхиз* (від грец.: *cheilos* – губа і *schisis* – розщеплювання, тріщина) – тріщина верхньої губи, «заяча губа» [1, р.52] та *ураносхиз* (від грец.: *uranos* – небо і *schisis* – розщеплювання, тріщина) – тріщина твердого і м'якого піднебіння, відома всім, як «вовча

паща» [1, р.181].

Стоматологічний термін херувизм (від поняття «херувим») – це форма білатеральної поразки в області кутів нижньої щелепи фіброзною дисплазією; при цьому обличчя хворого набуває "милостивого, ангельського" вигляду [1, р.187] відноситься до *релігійонімів*, тобто, власних назв, які засвідчені у релігійних ученнях.

Як можна було побачити із вищенаведених прикладів, терміни - епоніми широко використовуються в медицині. Вони роблять довгі медичні терміни більш лаконічними та менш об'ємними за змістом. Терміни - епоніми мають інтернаціональний характер та часто використовуються лікарями - медиками під час роботи.

Література:

1. Ярошкевич А.В. Краткий толковый словарь медицинских терминов, используемых в стоматологии и челюстно - лицевой хирургии: учебное пособие / А.В. Ярошкевич, К.С. Ганделян, И.Г. Паникиди. – Ставрополь: Изд-во СтГМУ, 2013. – 202 с.
2. Кочерган М.П. Загальне мовознавство: Підручник / Михайло Петрович Кочерган – К.: ВЦ "Академія", 2006. – 464 с.
3. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства. – К.: Наукова думка, 1970-1980. – 667 с.
4. [електронний ресурс] – режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Зоонім>